

Erich Mistrík: Írsko

Obsah

Dublin protirečivý	2
Univerzita-neuniverzita	9
Írská historická identita	15
Írsky pravek	20

Dublin protirečivý

Na každú cestu do zahraničia sa treba pripraviť, pretože nič nie je horšie, ako prísť do inej krajiny bez toho, aby človek rozumel základným súvislostiam každodenného života. Nikdy však nie je možné sa pripraviť dôkladne, vždy až po príchode na miesto človek zistí, čo všetko nevedel vopred.

Hoci som pred odchodom do Írska už niečo vedel o ich histórii, niečo som sa dočítal aj o sociálnej psychológii Írov, poznal som niekoľko veľkých postáv z ich literatúry a zhruba som vedel o ich ekonomickom vývoji v posledných rokoch – predsa bolo po príchode do Dublinu moje prekvapenie väčšie ako v iných krajinách.

Dublin je totiž protirečivé mesto. Dá sa to zistiť na prvý pohľad, ale pri pohybe po meste a pri rozhovoroch s ľuďmi sa ukazuje, že je oveľa protirečivejšie, ako sa zdalo spočiatku.

Prvé protirečenie.

Prvé, čo mi udrelo do očí, boli dvojjazyčné nápisy. Všade – na budovách, na dopravných značkách, na oficiálnych dokumentoch.

Označenie názvu ulice

Dopravná značka

Označenie rybárskeho prístavu

Samozrejme som si domyslel, že vedľa anglického textu je írsky text. Nechápal som, prečo je írsky väčšinou prvý – a načo tam vlastne je, keď všetci hovoria po anglicky. Až potom som sa dozvedel, že Írska republika má dva úradné jazyky – angličtinu aj írčinu, preto úradné dokumenty musia mať minimálne hlavičku dvojjazyčnú. Pýtal som sa, ako je to napr. v prípade svedka pred súdom, ak by on chcel svedčiť po írsky – pravdepodobne by mu štát musel zabezpečiť tlmočníka.

A to napriek tomu, že vraj po írsky sa rozpráva už len v nejakých okrajových regiónoch na západe Írska – tam sú síce vraj aj školy, kde sa vyučuje len po írsky, ale počet ľudí, ktorí ho používajú ako materinský jazyk, je z roka na rok menší. Aj keď sa učí vo všetkých školách v krajine už od prvej triedy – ale väčšina Írov ho po odchode zo školy aj tak zabúda, keďže ho nepoužívajú.

Írsko je síce anglofónnou krajinou už storočia, ale írčina je oficiálny jazyk súčasnej Írskej republiky.

Neviem, či sa dá tento paradox plne pochopiť. Jediné vysvetlenie je asi podobné ako používanie starej gaelčiny v Škótsku a vo Walese. Ak v Spojenom kráľovstve sa menšie národy snažia zdôrazňovať svoju identitu starým keltským jazykom. Ani tam sa im to však nedarí, hoci postupujú veľmi podobne ako Íri. Aj tam totiž angličtina suverénne prevláda.

Druhé protirečenie

Súvisí s prvým.

Írski spisovatelia získali aj Nobelove ceny za literatúru, ale mnohí preslávili Írsko vo svete i bez nej. Také mená ako James Joyce, Samuel Beckett, Seamus Heaney, Bram Stoker, Oscar Wilde, George Bernard Shaw, Jonathan Swift a ďalšie sú dokonca súčasťou vyučovania literatúry na školách po celom svete a Íri sa nimi dostatočne chvália.

Paradoxom však je, že S. Beckett písal po francúzsky a po anglicky, B. Stoker, O. Wilde aj ďalší písali po anglicky, a dokonca James Joyce doviedol angličtinu na hranicu jej možností. Angličtinu, nie írčinu.

James Joyce však svojimi Dublinčanmi, ako aj románmi *Ulysses* a *Finnegans wake* preslávil Dublin, pretože tam sa odohrávajú ich deje. A tak sa Íri ním chvália. V Dubline sú dve múzeá J. Joycea, má sochu na jednej z hlavných ulíc, predávajú sa mapy sprevádzajúce návštevníka po stopách Leopolda Blooma z románu *Ulysses*, raz do roka je celý Dublin hore nohami kvôli Bloomsday, čiže kvôli Dňu Blooma, čo je festival na oslavu J. Joycea a pod. Podobne organizujú aj festival Brama Stokera – hoci ten svojím *Draculom* asi viac preslávil Rumunsko a Transylvániu ako Írsko. Jeden z mostov cez rieku Liffey v Dubline je pomenovaný po Jamesovi Joyceovi, a nedávno postavili cez rieku Liffey nový krásny Most Samuela Becketta. Spisovatelia píšuci po anglicky majú svoje sochy v Dubline, Dublinčania s hrdosťou ukazujú kostol, kde bol pokrstený Bram Stoker a kde sa oženil...

Most Samuela Becketta

James Joyce

Oscar Wilde

Myslím, že asi najkomickejším vyjadrením tohto jazykového rozporu je patrón Írska, sv. Patrick – írsky biskup z 5. st., ktorý má vlastne anglické meno. V írskej verzii svojho mena by to bol sv. Pádraig (vyslovuje sa [pódrig]).

Tretie protirečenie

Cestou z letiska do mesta som si všimol veľký nápis:

„Cesty v Dubline sú najbezpečnejšie spomedzi hlavných miest Európskej únie.“

Potešil som sa, lebo na britských ostrovoch, kde autá jazdia vľavo, je pre kontinentálneho Európana vždy problémom, na ktorú stranu sa má pozrieť pri prechádzaní cez ulicu – predpokladal som teda, že írski šoféri budú ohľaduplní a na cestách je poriadok, takže mi nič nehrozí.

Potom som síce nerozumel, prečo taxikár bez problémov prechádzal cez plné čiary na ceste, ale hovoril som si, že možno má taxík isté privilégia.

Svoju istotu som v centre mesta rýchlo stratil, keď som videl motorkára, ako v plnej rýchlosti vletel z vedľajšej cesty do križovatky cez značku Stop, ledva sa vyhol zľava prichádzajúcemu poschodovému autobusu a ledva prekľučkoval medzi chodcami, ktorí sa motali po ceste na červenú. Neskôr som zistil, že asi všetci tunajší jazdci na silných motorkách prejavujú podobné tendencie k masovému zabíjaniu. A podobne – ale skôr samovražedne – sa správajú cyklisti, ktorí nerešpektujú žiadne svetlá ani dopravné značky, len čo je to čo i len trochu možné. Cyklisti sa dokonca prepletajú pomedzi chodcov na prechode aj vtedy, ak majú chodci zelenú a cyklisti prichádzajú zo smeru, kde svieti červené svetlo.

Na križovatkách sa totiž motá veľa chodcov. Na červenú čakajú len dovtedy, kým sú na ceste nejaké autá. Len čo sa autá stratia, VŠETCI chodci sa pustia prechádzať cez cestu, hoci červené svetlo pre nich ešte svieti a blížia sa ďalšie autá, čo stále majú zelenú.

Spočiatku som si myslel, že to robia len niektorí, ale veľmi rýchlo som zistil, že sa tak správajú všetci chodci v Dubline. (A v duchu som ich porovnával s disciplinovanými Fínmi, ktorí čakajú na zelenú aj vtedy, ak vidia do diaľky, že sa žiadne auto ani náhodou nepribližuje.)

Cyklisti, ktorí mali zelenú, ešte ani neprešli cez križovatku a chodci už vstupujú na cestu. Na druhom smere cesty v pozadí záberu vidno, že autá ešte stále majú zelenú.

Ale cesty sú zrejme skutočne bezpečné. Nevidel som žiadnu nebezpečnú situáciu, skôr som mal pocit, že šoféri jazdia opatrne v meste, mimo mesta i na diaľniciach. Dokonca aj na odľahlých vidieckych cestách, ktoré v Írčine nazývajú „cesta dvoch kráv“ – čiže cesta, po ktorej môžu bez problémov ísť vedľa seba dve kravy. Stretnutie väčších áut na takej ceste sa však stáva rébusom.

Štvrté protirečenie

Íri sú prevažne rímsko-katolícky národ. Sú známi tým, že s interrupciami je to u nich veľmi ťažké a je známe, že za svoj katolicizmus bojovali celé stáročia proti Britom. Byť rímskym katolíkom sa spája s národnou hrdosťou, preto sú dodnes v Severnom Írsku problémom pochody protestantov („Oranžistov“), ktoré sú symbolickým vyjadrením oslavy víťazstva nad katolíkmi – tamojšie pravidelné zrážky protestantov a katolíkov v podtexte nesú konflikt slobodného Írska s Írskom ako súčasťou Veľkej Británie..

Predpokladal som, že taký silno veriaci národ bude v nedeľu oddychovať, venovať sa rodine a rozjímaniu. Namiesto toho som našiel nedeľný Dublin taký živý ako v pracovnom dni. Na uliciach bolo v nedeľu toľko ľudí ako vo všedný deň, obchody boli naplno pootvárané – čo ostro kontrastovalo nielen so snahami slovenskej rímsko-katolíckej cirkvi o zákaz nedeľného predaja, ale napr. aj s praxou v Rakúsku, kde sa v nedeľu mestá vyľudnia.

Ale potom som sa dozvedel, že hoci ešte asi pred 15 rokmi boli Íri silno veriacimi katolíkmi – dnes je vraj už situácia iná, praktizujúcimi katolíkmi je vraj už len necelá polovica populácie, takže prísne príkazy a zákazy cirkvi sa už veľmi nerešpektujú.

Asi preto som v jednom obchode videl vo výklade veľký plagát propagujúci pilulku „deň potom“, čiže antikoncepciu, ktorá je z hľadiska dôsledného katolicizmu neprijateľná.

Tento katolicizmus-nekatolicizmus má ešte aj iný prejav. Dva najväčšie a najstaršie chrámy v Dubline – Kristov chrám a Chrám sv. Patrika nie sú zasvätené rímsko-katolíckej cirkvi (hoci k nej sa hlási okolo 86 % Írov), ale írskej cirkvi (k nej sa hlásia okolo 3 % obyvateľstva krajiny). Chrám sv. Patrika je dokonca najväčším chrámom v Írsku.

Kristov chrám

Chrám sv. Patrika

Aby to bolo ešte zložitejšie, tak pôvodne boli obidva kostoly rímsko-katolícke.

Hľadal som rímsko-katolícke kostoly, aj som sa na ne pýtal a zistil som, že ich je v Dubline dosť, ale sú menšie a roztratené po celom meste.

Aj tá írcka cirkev je rozporuplná. Je síce súčasťou anglikánskej cirkvi, ale je zároveň v podstate samostatná. Rešpektuje síce mnoho z protestantstva, ale zachováva si rituály a fungovanie z pred-protestantského obdobia. Sami Íri si ju označujú aj ako katolícku aj ako protestantskú.

Íri sa však o svojom silnom katolicizme vyjadrujú už ako o histórii. Hlásia sa ku katolicizmu, ktorý je aj súčasťou ich národnej identity, ale jeho prísne prejavy už neprijímajú. Vyjadrujú sa slovami: „To je už preč.“

Piate protirečenie

Rozporné je v Írsku aj počasie. Ako ostrovná krajina sa nemôže spoliehať na stále prúdy v podnebí a počasie sa v Írsku mení doslova z minúty na minútu. Tak je možné počas jedného dňa zažiť aj desať prudkých lejakov, desaťkrát drobné mrholenie a desať krásnych slnečných hodín. Bez dáždnika sa vôbec neoplatí vyjsť na ulicu – ani vtedy, ak je obloha už pol dňa bez oblakov. Neodporúčajú to ani Íri.

Asi preto si vytvorili aj špeciálny výraz – liquid sunshine, čiže niečo ako tekutý slnečný svit. Je to situácia, keď svieti slnko, ale súčasne mrholí. Táto situácia je v Írsku veľmi častá. Sami o svojom počasí hovoria – Ak sa vám nepáči írske počasie, počkajte päť minút, bude iné.

Niekedy dokonca hovoria, že u nich sa počasie vôbec nedá predpovedať. Zistil som na vlastnej koži, že sa realita pravidelne líšila od predpovede, niekedy dosť značne, niekedy bola skutočnosť úplne odlišná od predpovede. Meteorológovia na celom svete hovoria, že počasie sa nikdy nedá presne predpovedať, a už vôbec nie na dlhšie obdobie dopredu – ale mám pocit, že írske počasie sa skutočne nedá predpovedať ani tých päť minút dopredu.

Šieste protirečenie

Uprostred Dublinu stojí starý dublinský hrad. Keď k nemu prídeme, zistíme, že to vlastne ani hrad nie je. Stojí prakticky na rovine, len na juh od neho sa pôda trochu zvažuje, takže ochrannú funkciu podľa kritérií iných európskych krajín mohol plniť len hrubými múrami, nie umiestnením. Dnes je úplne uprostred mesta – ak nevieme, kde sa nachádza, nie je dokonca ľahké ho nájsť uprostred budov mesta.

Pri prechádzke po hrade zistíme, že je zmesou štýlov a rôznych období. Nie ako iné hrady, pri ktorých budovy postupne pribúdali – ale preto, že budovy rúcali a stavali nové. Jediné, čo sa zachovalo z pôvodného hradu, je obranná veža, ale tá je dnes uprostred iných budov. Z jednej strany k nej prilieha kaplnka (Royal Chapel) postavená na mieste pôvodnej v neogotickom štýle v 19. st. – takže hoci pôsobí starobylo, vôbec starobylá nie je.

Dublinský hrad – Obranná veža a Chapel royal

Na druhej strane k veži priliehajú budovy okolo hradného nádvorja v štýloch architektúry posledných storočí. Slávnostné nádvorie ani nepôsobí ako súčasť hradu, ale ako nádvorie zámku niekde na rovine, či uprostred mesta.

Symbolické pre tento protirečivý hrad sú asi jeho prázdne strážne búbky. Prezident Írskej republiky totiž sídli inde, tu sa koná iba jeho inaugurácia a iné oficiálne oslavy.

Jedna zo vstupných brán do dublinského hradu

(2013 / 2013)

Univerzita-neuniverzita

S protirečeniami sa stretneme aj v slávnej Trinity university, čiže v Univerzite svätej Trojice.

Ono to vlastne ani nie je univerzita, „iba“ college, čo je v anglosaskom svete o stupeň nižšia organizačná jednotka ako univerzita. Je to vlastne súčasť University of Dublin (nie University college Dublin, to je iná univerzita, ani Dublin city university, to je tretia univerzita) – ale táto Dublinská univerzita má len jednu college, Trinity college, takže sa zaužíval názov Trinity. Oficiálny názov je však Trinity college Dublin – The university of Dublin.

Takže je to Dublinská univerzita, ale Dublinské univerzity sú iné inštitúcie. Je to vlastne samostatná Trinity college, ale to vlastne nie je samostatná inštitúcia, lebo je súčasťou Dublinskej univerzity, pritom však pod názvom Dublinská univerzita a Dublinská mestská univerzita existujú iné inštitúcie. Aby to bolo ešte zložitejšie, niekoľkokrát vraj bola snaha zlúčiť Trinity college – The university of Dublin s druhou, s University college Dublin.

Lepšie nevedieť a spoľahnúť sa na názov Trinity college.

Univerzita je to slávna, patrí k popredným svetovým univerzitám. Jej campus tvorí priamo v centre veľmi rušného Dublinu oázu ticha a pokoja. Trinity college ako celok, aj jej niektoré súčasti sa však stali turistickou atrakciou. V jej campuse je napr. aj vzácna knižnica s nádhernou dlhou čítárňou (Long room) s ešte vzácnejšími ranostredovekými rukopismi.

Dlhá sála v knižnici Trinity college

A tak je táto oáza ticha a pokoja zároveň plná turistov. Ich počty sú také veľké, až v niektorých budovách možno čítať nápisy – Vstup povolený len učiteľom a študentom. Boď by sa nebáli turistov, keď je možné v univerzite nájsť aj také krásne budovy, ako je napr. Museum building.

Trinity college, Museum building

Ako sa na starobylú a slávnu univerzitu patrí, zachovávajú sa tu aj starobylé tradície, ktoré pochádzajú ešte z čias, keď Írsko bolo súčasťou Spojeného kráľovstva.

Veľká Británia je známa svojimi šľachtickými tradíciami, ktoré si dlhodobo udržiava. V posledných storočiach sa k nim pridružili tradície gentlemanov, tradície klubov a všetkého, čo sa týka striktného rozvrstvenia spoločnosti.

Íri sa celé storočia snažili vymaniť z britskej nadvlády, až sa im to po dvoch povstaniach podarilo v r. 1921. 700 rokov však boli súčasťou Spojeného kráľovstva, ktoré si dodnes ponechala Severné Írsko (Belfast) ako súčasť svojho impéria.

Dalo by sa predpokladať, že Íri odvrhnú čo najviac zo všetkého, čo súviselo s Britániou. Pokúsili sa napr. zrekonštruovať úlohu svojho národného jazyka, čo sa im nepodarilo. Odvrhli mnoho z toho, čo im priniesli Briti, ale napr. kohútiky na umývadlách sú presne také isté ako v Británii, autá doteraz jazdia vľavo, v mestách chodia poschodové autobusy a pod. Aj zásuvky majú doteraz britské, hoci v celej Európe také nenájdeme – na celé Britské ostrovy preto vôbec netreba chodiť bez špeciálnych konvektorov.

Dve spojené trojbodové zásuvky z Britských ostrovov (teda aj z Írska), uprostred dva samostatné vypínače pre každú z nich. Staršia a súčasná verzia.

Íri si ponechali aj pozostatky britského rozvrstvenia spoločnosti. Jeho prejavom je na Trinity college Senior common rooms, čiže priestory pre vážených členov akademickkej komunity. Je to jedno poschodie v jednej z budov univerzity, do ktorého majú prístup len vybraní členovia učiteľského zboru. Tí majú svoj kľúč od vstupných dverí a môžu si do priestorov priviesť najviac jedného spoločníka, ktorý nepatrí do komunity.

Priestory sú to pekné a predstavujú presne taký anglický klub, ako ho u nás poznáme z filmov. Hlboké kreslá, starobylo pôsobiaci nábytok, ticho, šuchot novín a kníh, tlmené rozhovory. Členovia tohto klubu platia mesačné členské, za ktoré majú zadarmo kávu alebo čaj (koľko chcú). Majú tam aj zvláštny bar, v ktorom majú tiež zadarmo alkohol – dostanú ho len za podpis na zvláštny papier. (Na výplatnej páske však potom zistia, že im cenu alkoholu univerzita strhla z výplaty.) Alebo si tam môžu kúpiť kvalitné vína, ročníky napr. 1960 a pod.

V priestoroch sa nesmie fotografovať, aby sme nerušili ctených návštevníkov, nesmú sa tam konať pracovné porady, nesmú sa na stolíky rozložiť papiere (lebo to by znamenalo poradu), nesmie sa tam kričať, ani púšťať hudba.

Predsa len som si potajomky urobil fotografiu v miestnosti, kde som nikoho nerušil.

Trinity college, Senior common room

Po opakovaných žiadostiach o vstup sa vybraní učitelia dokonca môžu stať členmi najväznejšej časti akademickej komunity – senior fellows. Tí majú aj ďalšie výhody, napr. právo dostávať obedy zadarmo (alebo opäť len na podpis s konkrétnymi dôsledkami? – to som sa nedozvedel). Dostať sa medzi senior fellows však vraj vôbec nie je ľahké.

Uprostred univerzity sú dva veľké trávniky – jeden pre pravidelné zápasy rugby, čo je v podstate celosvetovo obľúbený šport, hoci najviac je rozšírený v anglosaských krajinách a Íri patria k špičke. Druhý trávnik je však vyhradený špecificky anglickému športu – kriketu. Viem si predstaviť tú pohodu, posadiť sa na lavičku uprostred univerzity a sledovať hráčov kriketu. Zostáva mi však záhadou, prečo uprostred najslávnejšej írkej univerzity sa hráva typický anglický šport.

Trinity college, kriketový trávnik

A tak v pýche írskoho vysokého školstva prežívajú britské tradície.

Prežívajú asi aj preto, lebo Trinity college bola v r. 1592 založená britskou kráľovnou Alžbetou I., veď jej oficiálny názov je The College of the Holy and Undivided Trinity of Queen Elizabeth near Dublin (Kráľovská Alžbetínska univerzita svätej a nedeliteľnej Trojice pri Dubline). Pôvodne vznikla v snahe preniesť do Írska protestantské idey a v podstate mala slúžiť pevnejšiemu začleneniu Írska do zväzku Spojeného kráľovstva. Nakoniec sa však z nej vyvinula najlepšia írskaa univerzita.

Pôvodne bola založená mimo opevneného Dublinu, dnes je prakticky súčasťou centra mesta.

Ešte donedávna bola považovaná za rýdzo protestantskú univerzitu a aj dnes má skôr takúto povest'. Rímsko-katolícka cirkev dokonca až do 1970. rokov hrozila exkomunikáciou každému katolíkovi, ktorý by chcel študovať na Trinity. Asi aj preto druhá najväčšia univerzita v meste, University college Dublin bola a je považovaná za katolícku univerzitu.

Trinity college niekedy pôsobí tak záhadne, ako slávna Guľa v guli od sochára Arnalda Pomodora, ktorá sa niekedy otáča a niekedy neotáča pred centrálnou univerzitnou Berkeleyho knižnicou. Ani tá socha nie je bez protirečení, pretože tento taliansky sochár ich vytvoril niekoľko, a dnes sú aj vo Vatikáne, v New Yorku, v Tel Avive a inde.

Arnaldo Pomodoro: Guľa v guli

(2013 / 2013)

Írska historická identita

Írska identita národná, kultúrna aj štátna, sa jednoznačne odvíja od histórie tohto ostrova a od histórie ľudí, ktorí na ňom žili. Íri sú veľmi hrdí na svoju históriu a na svoju identitu. Rovnako ako iné národy, aj oni si históriu premiešali s mytológiou a s ideológiou. Vo svojej hrdosti však úžasným spôsobom nepremiešali len mytológiu a históriu národa, ale aj ostrova, štátu, etník.

Vo svetovej literatúre sa stala známa americká farma s názvom Tara. V románe M. Mitchellovej *Odviata vetrom* (alebo *Sever proti Juhu*) to bola základná báza tej krásnej, a postupne dozrievajúcej Scarlett so zelenými očami. Znamenala pre ňu všetko. Až do tej miery, že pre záchranu Tary bola ochotná podviesť vlastnú sestru a zobrať jej ženícha, bola ochotná klamať obchodníkov, politikov, driať do úmoru, dokonca aj zabiť nepriateľského vojaka.

Dlho som nerozumel, prečo sa farma musela volať práve Tara a prečo až tak veľa znamenala pre Scarlett. Kým som neprišiel do Írska.

Až v Írsku som si naplno uvedomil fakt, ktorý som poznal – že Scarlett bola potomkyňou írskych prist'ahovalcov. V Írsku totiž existuje vrch s menom Tara, tak asi preto. Ale celkom som to pochopil až vtedy, keď som sa na ten vrch severne od Dublinu dostal a keď som počul rozprávanie o ňom.

Vstup do Tary

Vstup do areálu nevysokého vrchu, vlastne podľa slovenských kritérií len v'íšku Tara (necelých 200 m nad morom), stráži kostol z 19. st. postavený v stredovekom duchu, cintorín a socha sv. Patrika. To hlavné sa však otvára až za ním.

Keď som prešiel cez areál kostola, nevidel som nič okrem niekoľkých vyvýšení na tomto vršku, nejaké dva malé pamätníky a nič viac. Tie dva malé pamätníky boli na hlavnej vyvýšenine.

Prvý pohľad na centrum Tary

Vpravo hlavný symbol Tary – Lia Fail (Kameň osudu)

Kameň osudu – tu sa skrýva tajomstvo Tary. Pri tomto kameni boli podľa írskej mytológie – ktorá má vraj nejaký historický základ, ale reálne fakty sa prekrývajú s mýtmi – korunovaní králi ranostredovekého Írska. Z tejto vyvýšeniny potom vládli Írsku.

Hovoríme o skutočne vzdialenej minulosti. Najslávnejší z nich Cormac MacAirt, ktorý by mal byť historickou osobnosťou, tu vraj vládol v prvej polovici 3. st.

Vraj 142 kráľov bolo korunovaných pri Kameni osudu. Íri im dokonca nehovorila „kráľi“, ale „vznešení kráľi“ („high kings“). Netuším, či vládli celému ostrovu, ale skôr predpokladám, že len kúsku jeho východnej časti.

Miesto však zostalo magickým miestom pre Írov. Sem vraj prišiel v 5. st. sv. Patrik, aby tu – na kľúčovom mieste ostrova – začal svoju misionársku činnosť. Tu vraj neskôr útočili Vikingovia, lebo tu bolo jedno z mocenských centier ostrova.

Na Tare sa dal zrekonštruovať pôdorys viacerých stavieb alebo urbanistických celkov. Jedným z nich je aj Kopec rukojemníkov z roku okolo 2500 pr.n.l., niečo ako hrobka, v ktorej nájdeme aj kameň s pravekým mystickým vzorom (podobné je možné vidieť na viacerých írskych pravekých pamiatkach).

Mound of hostages

Kameň so špirálovitým vzorom

Svoju magickú silu si Tara určite prináša aj zo svojej jedinečnej polohy. Kraj severne od Dublinu je úplnou rovinou, takže tento cca dvestometrový kopček poskytuje neskutočný výhľad na všetky svetové strany – dozvedel som sa, že vraj aj viac ako 100 km.

Tara je nielen pravekou pamiatkou, ale aj najväčším známym keltským komplexom v Európe, je opradená mytológiou (vraj tam sídlili aj bohovia), je krásnym miestom na nedeľné výlety a je aj miestom, kde sa začínala história Írska. Niet sa čo čudovať, že Íri majú k nej špeciálny vzťah.

Až potom všetkom som úplne porozumel Scarlettinmu vzťahu k jej farme s názvom Tara. Nebol to len hlboký vzťah dievčiny, ktorá vyrástla na farme, k vlastnému domovu a k dedičstvu po otcovi. Bol v tom aj zvláštny mystický vzťah Írov k vrchu Tara, k svojej minulosti.

Tara má pevné miesto v írskej identite. Ak by som mal použiť čo len trochu adekvátne prirovnanie, tak je to niečo podobné, ako Nitra v histórii a mytológii Slovenska.

Kelti ako celok zohrávajú veľkú úlohu v írskej identite. Íri sa považujú za potomkov Keltov, Vikingov a Normanov, čo je vraj potvrdené aj genetickými testami. Pretože Rímska ríša nikdy Írsky ostrov neobsadila – vraj ich Kelti porazili v bitke pri Dubline – „latinská krv“ sa na ostrove neuchytila. Obsadili ich neskôr Vikingovia, potom Normani a nakoniec sa Írsko stalo na 700 rokov súčasťou Veľkej Británie, od ktorej sa vojensky oslobodilo až v r. 1921.

Kelti však zostávajú tým hlavným prameňom írskej hrdosti a írskej identity. Nielenže svoju írčinu odvodzujú od pôvodného keltského jazyka, ale aj v histórii ostrova vyhľadávajú a uprednostňujú situácie, ktoré nejako súvisia s Keltmi.

Asi 50 km južne od Dublinu sú zrúcaniny kláštora Glendalough.

Katedrála v Glendalough

Kláštor pochádza zo 6. st. a jeho zakladateľom vraj bola ďalšia historická postava Írska, sv. Kevin. Hoci reálne žil, asketický život tohto hlboko veriaceho kresťana s nejasným polo-keltským pôvodom a s dlhým životom (umrel 120 ročný) z neho už urobil takmer mytologickú postavu. Ako učiteľ, biskup a zároveň hlavná postava v Glendaloughu si vyslúžil uznanie ďaleko za jeho obvodom a dnes je považovaný za jedného z tvorcov írskej kultúry.

Kostol sv. Kevina

Slávna okrúhla veža v Glendaloughu

Sv. Kevin je takou významnou postavou v írskej histórii, že sa Glendalough stal pútnickým miestom. Nádherná príroda, do ktorej je kláštor umiestnený a dve blízke jazerá ho navyše predurčujú na pokojné rozjímanie. Aj keď dnes je už v sezóne preplnený hlučnými turistami.

Kláštor zasadený do ľadovcovej doliny Glendalough

Uzáver doliny Glendalough

Ako každé spoločenstvo, ako každý iný národ, aj Íri si potrebujú potvrdzovať svoju identitu. Ich výhodou je, že sa na ostrove zachovalo veľa pamiatok z raného i vrcholného stredoveku, takže sa majú o čo oprieť. Fakt, že jedno miesto užívali Kelti aj Vikingovia, „pohania“ aj kresťania, Briti aj Íri, Vikingovia aj Briti, im nespôsobuje zásadné problémy – lebo všetko to považujú za súčasť svojej histórie.

(2013 / 2013)

Írsky pravek

Hoci je Írsko ostrovným štátom, pravekí ľudia boli na ňom prítomní rovnako ako v celej Európe. Zanechali po sebe pamiatky, ktoré sa vyrovnajú tomu najlepšiemu na svete. Čo je však špecifické pre túto krajinu – Íri aj tieto pamiatky dokázali zahrnúť do svojej histórie. Nie síce priamo pravekých ľudí, ale ich diela už áno.

50 kilometrov severne od Dublinu, pri rieke Bóinne leží pamiatka, ktorá sa nielen vyrovná, ale aj predčí mnohé zo svetových pamiatok: hrobka Newgrange v lokalite Brú na Bóinne.

Newgrange

Nevie sa, kto bol v tejto hrobke pochovaný, ani ktorí obyvatelia tejto krajiny ju postavili v ohybe rieky okolo roku 3200 pr.n.l., teda skôr ako vznikli veľké egyptské pyramídy.

Do hrobky sa vchádza úzkym vchodom, pred ktorým leží záhadný kameň s ešte záhadnejšími špirálovitými vzormi. Tie síce možno vidieť na viacerých miestach v Írsku, ale tu sú veľmi výrazné a mnohokrát sa tu opakujú.

Záhadný kameň pred vchodom

Bola by to obyčajná veľká hrobka, keby nemala v sebe niekoľko zvláštností.

Keď do nej vstúpime veľmi úzkou 19 metrovou chodbou, ocitneme sa v krížovitej pohrebnej komore. Nad nami sa nachádza klenba z 200 000 ton kameňa pospájaného bez akejkoľvek malty alebo iného spojiva. Všetko len nakladené na seba.

Priamy pohľad do klenby Newgrange¹

V mimoriadne daždivom Írsku nepresiakne do komory ani kvapka, pretože pravekí ľudia, ktorí tieto kamene dovážali zo vzdialenosti od 20 do 100 km (podľa odhadov pracovali asi 30 rokov), vytesali do kameňov malé odkvapové kanáliky.

---

¹ Reprodukované z Eogan, G. – Doyle, P.: A guide to the passage tombs at Brú na Bóinne. Dublin : Wordwell, 2010. ISBN 978-1-905569-51-9. s. 11.

Vrcholné prekvapenie čaká návštevníkov hrobky každý rok 21. decembra. Na svitaní počas zimného slnovratu prenikne cez otvor nad vchodom do hrobky slnečný lúč, postupne sa klíže po zemi, až dosiahne zadnú stenu pohrebnej komory. Tam zotrvá 17 minút a potom sa postupne odplazí von.

Počas roka to návštevníkom správa hrobky simuluje umelým lúčom. Nedá sa opísať zážitok, keď sa človek ocitne v hĺbke hrobky v absolútnej tme a postupne sa k nemu blíži tenučký lúč, aby sa o chvíľu opäť stratil.

Vstup s otvorom nad ním

Okolo je viacero podobných menších hrobiek, v ktorých sa stavitelia podobne pohrávali so svetlom Slnka, ale tam s jarnou a jesennou rovnodennosťou.

Je to nádherná praveká pamiatka. Magické miesto, kde aj v prípade, ak neveríme na mágiu, stíchneme s úctou voči staviteľom a voči nádhere tohto miesta.

Síce praveká pamiatka, ale Íri si ju začlenili aj do svojej mytológie, či mytologizovanej histórie.

Z neďalekej, asi 15 km vzdialenej Tary vládol v 3. st. n.l. jeden z najslávnejších írskych vznešených kráľov, Cormac MacAirt. Ako vznešený kráľ mal byť podľa tradície pochovaný v Brú na Bóinne, ale Cormac, veriaci v jedného Boha, teda niečo ako prvotný kresťan, nechcel byť pochovaný medzi pohanmi. Pred smrťou požiadal, aby ho pochovali na inom mieste pri rieke Bóinne.

Jeho nasledovníci sa však rozhodli predsa ho pochovať na tomto posvätnom mieste. Keď chceli prekročiť Bóinne, táto nie veľká rieka sa rozvodnila trikrát za sebou a zabránila v prechode. Cormac bol nakoniec pochovaný na mieste, ktoré si vyžiadal. Kto zasiahol? Príroda? Bohovia? Cormacov Boh? Ranostredovekí šamani? Potomkovia predkresťanských

obyvateľov miesta, ktorí nechceli medzi seba inoverca? Môžeme si vymýšľať mnoho príbehov, ale aj tak je to celkom pekná zmes mýtu a histórie.

Zmes historických faktov a mytológie však nebráni Írom, aby si tento príbeh nerozprávali ako niečo, čo potvrdzuje ich starobylú národnú identitu.

(2013 / 2013)